

РОЛЯ КАФЕДРАЎ У ДАЛУЧЭННІ СТУДЭНТАЎ ДА НАВУКОВА-ДАСЛЕДЧАЙ РАБОТЫ

У вышэйшай школе ў адрозненне ад сярэдняй вывучаюцца не асновы навук, а самі навукі ў іх развіцці. Таму не толькі збліжэнне, а адзінства вучэбнай і навуковай дзейнасці студэнтаў з'яўляюцца стратэгічнымі кірункамі ў ВНУ. Вучоныя-дыдактыкі вышэйшай школы ў сувязі з гэтым кірункам дзейнасці сфармулявалі побач з іншымі прынцып “забеспячэння адзінства ў навуковай і вучэбнай дзейнасці”. У канцэпцыі “Адукацыя ў Рэспубліцы Беларусь на рубяжы стагоддзяў”, распрацаванай Міністэрствам адукацыі, сцвярджаецца: “Інтэграцыя вышэйшай адукацыі з фундаментальнай і прыкладной наукай, стварэнне адзінай інфармацыйнай прасторы адукацыі і навукі забяспечаць развіццё навукова-даследчай дзейнасці ў вышэйшых навучальных установах, яе пераарыентацыю на забеспячэнне эканамічнага і сацыяльнага прагрэсу, укараненне найноўшых інфармацыйных тэхналогій” (Адукацыя ў Рэспубліцы Беларусь на рубяжы стагоддзяў [Распрацавана Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь] // Настаўніцкая газета. – 2001. – 11 жн.).

Дыдактычны прынцып адзінства і інтэграцыі вучэбнай і навуковай работы ў нашым выпадку азначае, што ў працэсе падрыхтоўкі бібліятэчных кадраў кафедрам неабходна навучыць студэнтаў не толькі добра здзяйсняць практычныя працэсы сваёй будучай дзейнасці, але і асэнсоўваць іх недахопы, праводзіць навуковыя даследаванні і ўкараняць іх вынікі (веды, тэхналогіі) у практыку, гэта значыць творча падыходзіць да сваёй справы. Неабходнасць вырашэння названай задачы ў час навучання студэнтаў патрабуе, каб кожная кафедра, агульнанавуковая і спецыяльная, акрамя вызначэння мэт, задач, ведаў і навыкаў практычнай дзейнасці, дакладна акрэсліла метадалагічныя веды, уменні і навыкі, якія павінны атрымаць студэнты ў працэсе

вывучэння той ці іншай дысцыпліны. Напрыклад, пасля вывучэння курса “Сацыялогія” студэнты павінны ведаць, як правесці апытанне рэспандэнтаў, і валодаць уменнямі па складанні пытанняў для правядзення анкетавання і інтэрв’ю. Значыць, у адукацыйных стандартах і праграмы неабходна ўключаць два блокі патрабаванняў да студэнтаў – у галіне прафесійнай практычнай дзейнасці і навукова-даследчай. На жаль, у існуючым стандарце па спецыяльнасці “бібліятэказнаўства і бібліяграфія” знайсцю адлюстраванне толькі першы блок задач. Пры распрацоўцы адукацыйных стандартаў і праграм другога пакалення трэба ліквідаваць гэты недахоп.

Навучанне студэнтаў навукова-даследчай рабоце вядзецца кафедрамі па двух кірунках: у працэсе вучэбнай работы (так званая вучэбна-даследчая работа) і ў межах студэнцкага навуковага таварыства ў вольны ад заняткаў час (студэнцкая навукова-даследчая работа). Разгледзім кожны з гэтых кірункаў асобна.

Сучасная метадалогія навуковага даследавання вылучае два віды ведаў: прадметныя (веды па пэўных прадметах, звязаных з прафесійнай практычнай дзейнасцю) і рэгулятыўна-нарматыўныя (метадалагічныя), звязаныя з навуковым пазнаннем (даследаваннем) прадметна-практычнай дзейнасці. Апошнія, у сваю чаргу, падраздзяляюцца на агульнафіласофскія (у тым ліку і веды дыялектычнай і фармальнай логікі), агульнанавуковыя і спецыяльныя. Нарматыўна-рэгулятыўныя веды першых двух узроўняў студэнты атрымліваюць пры вывучэнні філасофіі і іншых сацыяльна-гуманітарных навук, а таксама ў працэсе выкладання комплекснага прадмета “Асновы НДР” на другім курсе факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый. Пры вывучэнні гэтай дысцыпліны студэнты засвойваюць асаблівасці навуковай дзейнасці, яе мэты, функцыі, вынікі; навуковыя метады (агульналагічныя, агульнанавуковыя); прынцыпы пазнання; спецыфіку рацыянальнага пазнання; метады работы з тэкстам; атрымліваюць уменні па складанні праграмы

навуковага даследавання, афармленні бібліяграфічных спасылак, цытат і інш.

Прынцыпы і метады пазнання студэнты засвойваюць пры вывучэнні агульнапрафесійных і спецыяльных дысцыплін. Дысцыпліна “Бібліятэказнаўства. Тэорыя і гісторыя”, якая выкладаецца на другім курсе, дае магчымасць паглыблена вывучаць спецыяльныя прынцыпы і метады, якія ўжываюцца ў агульным бібліятэказнаўстве для пазнання бібліятэчнай справы. Пры вывучэнні іншых дысцыплін бібліятэказнаўчага цыкла (каталагізацыя дакументаў, бібліятэчныя фонды, бібліятэчнае абслугоўванне, бібліятэчны маркетынг і менеджмент і інш.) студэнты павінны атрымаць нарматыўна-рэгулятыўныя веды, уменні і навыкі пазнання (вывучэння) асобных працэсаў бібліятэчнай справы, якія адносяцца да спецыяльнага бібліятэказнаўства. Напрыклад, у выніку вывучэння курса “Бібліятэчны маркетынг і менеджмент” студэнты атрымліваюць веды, як правесці маркетынгавае даследаванне, і набываюць першапачатковыя ўменні і навыкі яго правядзення.

Такая мадэль набывае нарматыўна-рэгулятыўныя ведаў, уменняў і навыкаў цалкам выкарыстоўваецца пры выкладанні “Дакументазнаўства” і цыкла бібліяграфічных і інфармацыйных дысцыплін. Матэрыял курса “Дакументазнаўства” дае магчымасць авалодаць спецыяльнымі прынцыпамі і метадамі вывучэння дакументаў, а пры вывучэнні курса “Бібліяграфічнае знаўства. Тэорыя і гісторыя” студэнты засвойваюць прынцыпы і спецыяльныя метады пазнання, якія адносяцца да агульнага бібліяграфічнага знаўства. Пры вывучэнні іншых бібліяграфічных і інфармацыйных курсаў, звязаных з арганізацыяй і тэхналогіяй бібліяграфічнай работы, з інфармацыйным забеспячэннем пэўных галін ведаў і дзейнасці, асноўная ўвага надаецца навучанню студэнтаў прынцыпам і навуковым метадам, спецыфічным для універсальных і галіновых інфармацыйных рэсурсаў.

Не менш важнае значэнне, акрамя ведаў, надаецца набыццю студэнтамі ўменняў і навыкаў правядзення навуковых даследаванняў. У межах вучэбна-даследчай работы склаліся такія яе формы, як напісанне рэфератаў, кантрольных, курсавых і дыпломных работ. Пры выкананні гэтых заданняў выкладчыкі вучаць студэнтаў прыёмам пошуку неабходнай інфармацыі, папярэдняму азнаямленню з навуковай літаратурай, выбарачнаму ці суцэльнаму яе чытанню, тэхніцы складання лагічных планаў, канспектаў, вышсак цытат, усіх відаў бібліяграфічных спасылак, а таксама ўменням аналізаваць, сінтэзаваць, абагульняць, праводзіць назіранні, эксперыменты, рабіць высновы.

На жаль, не ўсе выкладчыкі патрабавальна адносяцца да студэнтаў і падчас не звяртаюць увагу на выкананне імі правілі метадыкі падрыхтоўкі і афармлення кантрольных, курсавых і дыпломных работ. Аб гэтым сведчыць выбарачны аналіз розных формаў вучэбна-навуковай работы.

Другім кірункам далучэння студэнтаў да навуковай работы з'яўляецца сістэма студэнцкага навуковага таварыства. У яго межах склаліся наступныя формы: студэнцкія навукова-даследчыя гурткі, навуковыя семінары пры кафедрах, праблемныя групы, навуковыя экспедыцыі, студэнцкія алімпіяды. Па гэтым кірунку студэнты таксама рыхтуюць рэфераты, даклады на навуковыя канферэнцыі, рэцэнзіі на кнігі, навуковыя артыкулы. З усяго арсенала формаў дзейнасці студэнцкай навукі на факультэце створана і працуе навуковае краязнаўчае таварыства "Этна", на кафедры інфармацыйных рэсурсаў дзейнічае навуковы гурток, які займаецца распрацоўкай навуковых і практычных праблем стварэння электронных бібліятэк, а таксама наўнатэкставай базы навуковых работ выкладчыкаў кафедраў і сайта факультэта. На кафедры тэорыі і гісторыі інфармацыйна-дакументных камунікацый працуе таксама навуковы гурток. Ён разам з рэдакцыяй газеты "Голас Радзімы" стварае інфармацыйную базу даных па комплекснай тэме "Грамадска-культурныя сувязі Беларусі з іншымі краінамі". На факультэце кожны год

праводзіцца навукова-студэнцкая канферэнцыя, адбіраюцца лепшыя работы студэнтаў для ўдзелу ў рэспубліканскім конкурсе на прыродазнаўчых і грамадскіх навуках.

Вынікі ўдзелу студэнтаў у рэспубліканскім конкурсе навуковых работ 2004 г. паказалі, што эфектыўнасць навуковай дзейнасці студэнтаў у гэтым кірунку яшчэ сціпая. З усіх кафедраў факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый БДУ культуры і мастацтваў на конкурс былі прадстаўлены толькі чатыры работы студэнтаў, якія маюць па дзве публікацыі (у адпаведнасці з патрабаваннямі конкурсу).

Узнікае пытанне аб прычынах нізкай эфектыўнасці навучання студэнтаў навуковай дзейнасці. Адказ на яго, на наш погляд, залежыць ад таго, на якім узроўні вядзецца адукацыйны працэс на факультэце. Як вядома, існуюць тры ўзроўні адукацыі: ілюстрацыйны, рэпрадуктыўны і крэатыўны (ці творча-навуковы). Толькі крэатыўны ўзровень навучання дае магчымасць сфарміраваць метадалагічную святломасць і навуковае аналітычнае мысленне, развіць крэатыўнасць, якія так неабходныя для правядзення навукова-даследчай работы. Крэатыўны ўзровень навучання патрабуе выкарыстання творчых метадаў. Акрамя таго, не заўсёды выкладчыкі прытрымліваюцца прынцыпу інтэграцыі і сістэмнага падыходу пры выкладанні тэарэтычных дысцыплін. Філасофія, логіка, сацыяльныя камунікацыі, дакументазнаўства, бібліятэказнаўства і бібліяграфічназнаўства чытаюцца ізалявана, іншы раз адны і тыя ж навуковыя катэгорыі абазначаюцца рознымі паняццямі.